

1753 Skjebner på Prestegårdsmælen

De fleste av oss har vel hørt uttrykket ”*det er alltid noen som har det verre*”. Det kan godt være noe i dette, men det gir mager trøst når en føler det begynner å bli i meste laget med motgang. Riktignok var det mange familier før i tiden som opplevde at livet var hardt, kort og et evigvarende slit. Det å miste barn, var (satt på spissen) en medregnet kalkulasjon. Familier var sårbare. Uår og sykdom var den sikre død for noen. Og når felttog og annen uro kom innover bygda, ble reservene fort oppbrukte - både materielt og menneskelig. Mange bukket under. Slik også for folket på Mælen for et par hundre år tilbake.

Mælen var underbruk av Værnes prestegård, og som husmann der møter vi sist på 1600-tallet Mads Sivertsen. Han gifter seg med Gjertrud Sivertsdatter og de fikk to døtre. Mads skulle ikke bli så gammel en kar. Hans virke var under den store nordiske krig, og det var nok den harde tiden som tæret på. Etter Armfeldts felttog dør veldig mange i Stjørdal. Så også Mads på Prestegårdsmælen. Han dør som 39-åring i juli 1719. Samtidig dør hans 10-år gamle datter, Marit. Og midt oppe i dette får ekteparet på husmannsplassen ei ny datter, som de også døper Marit. Hun dør kun noen dager senere. Så den 9.juli i 1719 begravnes en far og hans 2 barn - på en og samme dag.

Så kommer Ola Eriksen Hjelsvold inn i bildet. Han var først gift med Berit Sivertsdatter, født 1681. Hun er trolig søster til Mads eller Gjertrud nevnt i avsnittet ovenfor. Berit dør i april 1719, og Ola Eriksen Hjelsvold gifter seg året etterpå med Mali Larsdatter Hembre. Fra første ekteskapet kjenner vi sønnen Sivert, født 1705. Han får Søre Øfsti av sin far, men dør heller ung som 34-åring.

Mali og Ola på Mælen får 12 barn, hvorav flere dør i ung alder. Og det var spesielt året 1753 som gjorde store innhugg. Det året dør mor Mali, gravlagt 20.april - pluss flere av hennes barn. Eksempelvis var det to begravelser i familien med kun en ukes mellomrom. De av ungene som ble eldst skulle heller ikke bli over 30 år. Med ett unntak: han Ola - som overtok gården nettopp i styggåret 1753. Han skulle få 20 år til, men ble et offer i neste styggåret: 1773. Ola gifter seg med Berit Hågensdatter Brunnes, og de får 5 barn. Flere av disse dør unge. Nøyaktig 20 år på dagen etter den store familiebegravelsen på Mælen, gjentar historien seg. Den 9.juli i 1773 føres to av barna, Mali - 20 år og Ola - 16 år, til sitt siste hvile. Samtidig, eller kort tid etterpå dør husbonden selv. Alle trolig som et offer for det de kalte blodgang (dysenteri). Svært mange døde i Stjørdal det året.



Det var en spesiell tid på 50-tallet. Vi kjenner til henrettelsen av Ingeborg Klokkhaugen den 17.mars i 1750 på Langøra. Og den store ulykka med barnedåpsfølget på 17 personer som alle druknet i Stjørdalselva ved Sandfærhus den 9.september i 1753. I forbindelse med henrettelsen vet vi at presten Jens Nilssøn Parelus spilte en sentral rolle. Han hadde en tjener

som het Anders, født den 3.april 1729. Han var sønn av nettopp ovennevnte Mali og Ola på Prestegårdsmælen.

Når uårene kom tett, medførte det ikke bare stagnasjon i folketallet, men faktisk nedgang. Utenom den tøffe tiden rundt Armfeldts innfall kjenner vi til følgende uår på 1700-tallet: 1740, 1742, 1743, 1772 og 1773. Og når vi i tillegg vet at det var flere som døde enn som ble født i 1725, 1738 og i 1766, - sier ikke det så lite om oppvekstvilkårene på den tiden. For ikke å snakke om året 1742. Da døde hele 300 mennesker, mens det kun ble født 117. En slik tilbakegang på nesten 200 på ett år - satte bygdene langt tilbake. I 1769 var det 4 563 som bodde i Stjørdalen. Og så var det året 1773 da - som tok knekken på folket på Prestegårdsmælen. Året før hadde ført til sult. Folk led. De ble lite motstandsdyktige. Og så veltet smittsom dysenteri (blodgang) innover dalføret. 442 mennesker døde. Det var ca. 10 % av befolkningen. Kun 121 ble født. Det fortelles at det fra Gravold gård ble det på en og samme dag kjørt 8 lik til Værnes kirkegård. Det var ei mor og 4 barn, pluss en far med 2 barn.